

Licht voor de volken

Zondag 8 januari, Epifanie

Ledevaartkerk Chaam, ds. Sara Dondorp

Inleiding

“Het fundamentele verschil tussen licht en duisternis is dat het licht wel de duisternis kan verdrijven, maar de duisternis het licht niet.”

Dit citaat is afkomstig uit het bundeltje '95 speldenprikken' geschreven door Rikkert Zuiderveld en uitgegeven door de Protestantse Kerk in Nederland, als een vrolijke variant op de 95 stellingen van Luther, die hij volgens de traditie 500 jaar geleden aan de deur spijkerde van de slotkapel in Wittenberg. 2017 is het jaar waarin we de reformatie herdenken. Dit bundeltje is een klein onderdeel van die herdenking.

De duisternis kan het licht niet verdrijven. Die gedachte past bij het feest van de Verschijning van de Heer. We lezen over de komst van het licht uit de profetie van Jesaja, en over die lichtende ster die wijzen de weg wees, uit het evangelie naar Matteus.

Eerste Schriftlezing: Jesaja 60:1-6

Tweede Schriftlezing: Matteus 2: 1-12

Overdenking

Gemeente van Jezus Christus,

De stad is als een oude vrouw geworden. Vrouwe Sion alleen achtergelaten in het donker. Die oude vrouw – voor Jesaja was dat Jeruzalem. De stad van de tempel, verlaten en verwoest. De meeste inwoners zijn vertrokken of verbannen. Wie achterbleef kreeg ontbering te lijden of moest schatting betalen. De stad is als een oude, eenzame vrouw geworden. In onze tijd denk ik aan de steden die IS veroverd heeft. Onlangs zijn er in Irak enkele van heroverd. Mensen proberen tussen de puinhopen opnieuw te beginnen. Christenen zoeken hun verwoeste kerkgebouwen op. De steden lagen er verlaten bij. Iedereen die dat kon is weggegaan. Duisternis bedekt de aarde.

Laten we eens vasthouden aan het beeld van die oude vrouw. De verlaten stad als een verlaten vrouw. Vrouwe Sion. Of Mosul. Of de kerkgebouwen in Iraakse steden. Weggekropen in het donker denkt ze aan haar kinderen. Aan de volgende generatie die is weggetrokken. Zullen ze ooit nog terugkomen? En hoe? Waar zijn ze naartoe gegaan? Wat is er van hen geworden? Weet ze nog hoe haar kinderen eruit zien? Hier in deze steenmassa is alles grijs, grauw en somber.

Maar dan...

Een licht gaat schijnen. Een warm en heilzaam licht. Een licht dat kleur geeft aan de grauwe stenen. Een licht dat niet alleen de aarde verwarmt, maar ook de harten van de mensen. Een licht dat een glimlach tovert op het gezicht van de vrouw. Dat licht, dat lijkt te spreken, dat lijkt op te roepen tot hoop. Het licht zet de stramme spieren van de vrouw in beweging.

“Sta op! Blijf niet zitten! Durf te hopen! Wees warm en licht!”

Dat licht schijnt op alles wat goed en mooi is in de stad. Het verdrijft de treurnis, het verdrijft de troosteloosheid. Sta op en schitter, je licht is gekomen! Tegelijk met dat licht komen ook de verloren kinderen terug. De kinderen die gevlucht waren, de ballingen. De oude vrouw was vergeten hoe ze eruit zagen. Maar nu weet ze het weer. En ze zijn met zovelen. Een en al vreugde is het! Stralende vreugde en blijdschap. Ze herkent haar kinderen, en toch zijn ze veranderd. Want ze komen niet alleen. Ze hebben anderen meegenomen. En ze zijn rijk geworden. Met de kinderen is de hoop terug gekomen. En de

middelen om een toekomst te gaan bouwen. Het wordt een groot feest van herkenning, van vreugde! Er is weer nieuw leven mogelijk. Er is perspectief, toekomst!

Van de grauwheid en het donker is niets meer over. Licht kan wel de duisternis verdrijven, maar de duisternis kan het licht niet verdringen. Het wordt zelfs nog mooier. Waren er eerst vreemde volken die al je schatten plunderden, nu, nu dat licht is opgegaan, komen ze schatten bréngen. Zelfs de koningin van Sheba komt, met heel haar gevolg. Ze neemt goud en wierook mee en komt de Eeuwige eer brengen. (Toch wel een leuke gedachte, dat er bij de drie koningen misschien ook een koningin aanwezig geweest kan zijn...) Er zijn eerbewijzen, er is vertrouwen, er kan gebouwd worden. Onwillekeurig zie ik de beelden voor me van de christenen in de steden in de Ninevévallei, die nu heroverd is op IS. Hun kerken zijn ernstig verwoest, maar nu ze er weer samenkomen, schijnt er een ander licht. Het is hoop en vertrouwen tegen de wanhoop in. Het licht lijkt de grijze achterblijvers aan te spreken om op te staan en in het licht van de vreugde te gaan staan.

Epifanie is het feest van de komst van het licht. Het licht dat, kwetsbaar en klein, ter wereld gekomen is. Een kindje, geboren daar waar geen plaats voor hem leek te zijn, maar de kracht van Gods licht en liefde is zo sterk, dat het toch ter wereld kwam, dat het voor de wereld kwam. Dat hebben we met Kerst gevierd. Hoe de hemel voor dat kindje gezongen heeft, en hoe de herders het gevonden hebben in een kribbe. Maar de betekenis van dat kind van licht gaat nog veel verder, het is een licht dat over alle grenzen heen gaat. Een licht dat zo sterk straalt, dat vreemde volken het kunnen zien. De evangelist kent zijn klassiekers. Hij weet ongetwijfeld wat Jesaja geschreven heeft:

“Volken laten zich leiden door jouw licht, koningen door de glans van je schijnsel.”

Als afgevaardigden van de volken, laten de wijzen zich leiden door het licht dat is gaan schijnen. Ze nemen rijkdommen mee en zijn beladen met wierook en goud.

De wijzen komen in Jeruzalem aan. Misschien is dat een knipoog van de evangelist. Hier klopt iets niet helemaal. Met Gods licht gaat het meestal anders dan wij mensen denken. Bij Jesaja is het vrouwe Sion die in het licht komt te staan. De stad Jeruzalem, waar de tempel staat, het heiligdom. Maar daar moeten de wijzen nu juist niet zijn. Om het koninklijke licht te vinden, is een andere profetie nodig. De profetie van Micha, de plattelandsprofeet, die zich inzet tegen de machthebbers en de rijken uit de stad. De profeet die het voor de kleinen en onaanzienlijken opneemt. De profeet die het gevecht aangaat met het grootkapitaal. “Uit jou, Bethlehem in Efrata, te klein om tot Juda's geslachten te behoren, uit jou komt iemand voort die voor mij over Israël zal heersen.” Juist over het onaanzienlijke Bethlehem schijnt het licht. De verschijning van het nieuwe licht vindt daar plaats, waar niemand het verwacht.

Overigens staat nergens hoeveel wijzen het zijn. Ze nemen drie geschenken mee: goud, wierook en mirre. Daarom heeft de traditie ervan gemaakt dat ze met z'n drieën zijn. Na verloop van tijd hebben ze zelfs namen gekregen: Caspar, Melchior en Balthasar afkomstig uit respectievelijk Azië, Europa en Ethiopië. Zeg maar heel de toen bekende wereld. Dat is inderdaad waar het volgens mij de evangelist om gaat: ze komen van overal vandaan. Ze vertegenwoordigen de volken. De betekenis van het Licht van het kerstkind is grenzeloos. Heel de wereld komt dit kerstkind eer bewijzen. Heel de wereld, in de persoon van wijzen uit verre landen.

Er is zelfs nog een verhaal over een vierde wijze die te laat kwam. We hebben het verhaal gelezen tijdens Welkom met Kerst. Artaban, die schatten meebracht, maar het kindje niet bereikte. Zijn schatten gebruikte hij om anderen te helpen. Om armen te voeden,

gevangenen te bevrijden, zieken te genezen, barmhartigheid uit te dragen. Het verhaal van de vierde wijze laat zien dat het Licht van dit kind niet alleen over geografische grenzen heen gaat, maar ook over sociale grenzen heen. Het is licht dat mensen met elkaar verbind, over elke denkbare grens heen.

Zouden we dat licht vandaag de dag ook nog kunnen zien? Overal waar mensen onverzoenlijk tegenover elkaar staan? Overal waar mensen elkaar naar het leven staan? Waar mensen beter kijken naar de grenzen die hen scheiden dan naar de banden die hen zouden kunnen verbinden? Over grenzen van geloof, afkomst, leeftijd, huidskleur sekse of seksuele geaardheid heen? Misschien is dat juist wel de oproep van dat licht aan ons. Dat we opstaan en anderen de hand reiken over grenzen heen. Dat we ons niet bang laten maken door alles wat donker is. Het donker is er inderdaad, dat hoeven we niet te ontkennen, maar het is niet alles. Het licht is er ook. De eenzame grijze vrouw Sion kan opstaan om haar kinderen, haar toekomst, tegemoet te gaan in vreugde en blijdschap. Is dat niet de boodschap die het kerstkind bij zijn verschijnen aan ons allemaal wil meegeven: Sta op en schitter, je licht is gekomen, over jou schijnt de luister van de Eeuwige. Amen